

R. A. Qosimova

TURIZM VA UNI O'QITISH METODIKASI

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

R. A. QOSIMOVA

TURIZM VA UNI O'QITISH METODIKASI

*O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi
tomonidan o'quv qo'llanma sifatida tavsiya etilgan*

848-2

TOSHKENT -

78.81
12-71

Qosimova R.A. Turizm va uni o'qitish metodikasi. (O'quv qo'llanma). – T., «Aloqachi» nashriyoti, 2008, 144 bet.

Mazkur o'quv qo'llanma hukumatimiz tomonidan turizm ishlari bo'yicha chiqarilgan farmonlari hamda qarorlari asosida davr talabiga mos ravishda yondoshib tayyorlangan.

O'quv qo'llanmaning birinchi qismida «O'zbekistonning ichki va xalqaro sayohatlari» ilk bor o'quv qo'llanmadan joy olgan. Unda «O'zbekiston – qadimgi ipak yo'lining markazi (I bob)», «Mustaqillik davrida qadimiy shaharlarga sayr-sayohatlar tashkil etish (II bob)», «Xalqaro sayohatlar (III bob)» mazmunan davr talablariga asosan ifodalangan.

Bu o'z navbatida jismoniy tarbiya va sport sohasidagi mutaxassislarning, talabalarning bilim saviyalari, Amaliy malakalarini yangi yo'nalishlar bilan boyitishga yo'llaydi. O'quv qo'llanmaning mazmuni va rangli tasvirlar (suratlar) deyarli barcha kishilarning diqqat-e'tiborini o'ziga tortadi.

O'quv qo'llanmaning ikkinchi qismi «Ommaviy piyoda yurish sayohatlari»ga qaratilishi bilan ijtimoiy, tarbiyaviy xususiyatlarni o'zida mujassamlashtirganligi muhim ahamiyatga egadir.

Yuqorida bayon etilgan yo'nalishlar bilan bo'lajak jismoniy tarbiya va sport mutaxassislari qurollantirish, amalda faoliyat ko'rsatayotgan mutaxassis xodimlar, jamoatchi faollarning malakalarini takomillashtirish va turizm bo'yicha mutasaddi xodimlarning ish faoliyatlarini yuritishda mazkur o'quv qo'llanma to'la xizmat qila oladi deb o'ylayman.

Mas'ul muharrir: **prof. J. E.ESHNAZAROV**

Taqrizchilar: **prof. R.N.ABDUMALIKOV;**
prof. E.N. NURITDINOV

ISBN 978-9943-326-22-4

© «Aloqachi» nashriyoti, 2008.

KIRISH

27 Turizm – sayohat qilish demakdir. Turizm lotincha «tur» soʻz oʻzagidan iborat boʻlib, uning lugʻaviy maʼnosi «aylanish» («Vals» raqsini doira shaklida aylanib bajarish va tugatish – bir aylanish), «oʻyin oʻlchovi» (sport oʻyinlari musobaqalaridagi bosqichlar), «Biron maqsad yoʻlida harakat qilish» (oʻrganish, izlanish va h.k.) kabi ijtimoiy-madaniy va tarbiyaviy jarayonlarni bildiradi. Uning asl mazmuni esa atrof-muhitlar, tarixiy va madaniy obidalarga sayr qilish, dam olish, oʻtmish hamda davr moʻjizalarini oʻrganishga qaratilgan. Oʻz-oʻzidan maʼlumki, mazkur harakatlar, tadbirlarni amalda bajarish uchun har bir inson faol harakat qilishi, yaʼni yurish, yugurish, yuk koʻtarish, toʻsiqlardan oʻtish kabi tabiiy jismoniy harakatlar qilishni taqozo etadi. Bu esa, eng avvalo, jismoniy rivojlanish, yuqori darajada faol harakat qilishni taʼminlaydi.

Demak, 1 hozirgi davr iborasi bilan aytilsa, turizm sayr (ekskursiya) – sayohat (turizm) yoʻli bilan tarixiy shaharlar, sanoat markazlari, ravnaq topayotgan madaniy hayotimizni koʻrish, tomosha qilish, maqsadli ravishda u yoki bu voqealarni oʻrganish, shu asosda dam olish, hordiq chiqarishni bildiradi. 1

1 Turizmning xalqaro miqyosda piyoda yurish, changʻida yurish, avto-moto, velosipedlarda sayr qilish kabi murakkab va qiziqarli turlari mavjud, yaʼni mamlakatlarning yer yuzida joylashishi, iqlim sharoiti, iqtisodiy va moddiy-texnik rivojlanishiga qarab turizmning turlari shakllangan boʻladi.

Oʻzbekistonning iqlim sharoiti, togʻlari, daryolari, oʻrmon xoʻjaliklari, tarixiy va zamonaviy shaharlari, yuksak darajadagi oʻziga xos milliy madaniyati sayohatbob hisoblanadi. Samarqand, Buxoro, Xiva va boshqa shaharlardagi tarixiy-madaniy obidalar faqat mamlakatimiz aholisiningina emas, hatto xorijiy mamlakatlarning ham sayohatsevar kishilari, olimlari, davlat arboblari ham oʻziga rom etmoqda. 1

O'zbekiston turizmining o'ziga xos xususiyatlaridan biri shuki, qadimgi Buyuk ipak yo'li aynan yurtimizdan, ya'ni Qashqar (Xitoy) orqali Farg'ona vodiysiga tutash bo'lgan. U yerdan Qamchiq dovoni orqali Ohangaron, Olmaliq, Pskent bo'ylab Toshkentga yetgan. Farg'ona vodiysidan boshlangan ikkinchi (asosiy) yo'l esa Xo'jand, Xovos, O'rtepa, Zomin, Jizzax, Sarbozor (G'allaorol), G'azara (Jomboy), Samarqand, Buxorogacha borib yetgan.

G'arbga cho'zilgan bu yo'l Ashxobod, Qobul, Damashq, Iroq, Tehron, Misr kabi davlatlarni tutashtirgan, ya'ni sharqdan g'arbga, g'arbdan sharqqa savdo yo'li mavjud bo'lgan. Shu asosda yurtimizda milliy madaniyat qadimdan ravnaq topib, u Sharq va G'arb mamlakatlarining ijtimoiy turmush va til boyligi bilan ancha kengaygan.

O'zbekistonning qadimgi madaniy yodgorliklari, xalqimizning ko'p qirrali turmush sharoiti, qurilayotgan sanoat hamda madaniy obidalarni tomosha qilish, ilmiy tadqiqotlar o'tkazish maqsadida turli sayr-sayohatlar uyushtirishni taqozo etadi. O'z navbatida esa xorijiy mamlakatlardan tashrif buyurayotgan sayyohlar, mutaxassislar hamda davlat arboblari yuqori darajada madaniy xizmat ko'rsatish ham hozirgi kunning dolzarb vazifalaridan biriga aylanmoqda.

Ramazon va Qurbon hayiti arafalarida Islom dini olamidagi yurtdoshlarimiz. haj safarini maqsad qilib qo'ygan mo'min-musulmonlarimiz har yili Makka hamda Madinaga borib kelishmoqda. Shuningdek, ishbilarmonlar, savdo xodimlari, tijoratchilar va iqtidorli, aql-zakovatli yoshlar, talabalar ilg'or xorijiy mamlakatlarga sayr uyushtirmoqdalar, ba'zilar kasb-hunar yo'lida tahsil olmoqdalar.

Umuman olganda, mamlakatimizda turizm yangidan shakllanib, davr talablariga mos ravishda rivoj topmoqda.

Ta'kidlash lozimki, uzluksiz ta'limni ta'minlash, o'quvchi yoshlar va talabalarning jismoniy barkamolligini oshirishda davlat ta'lim standartlari, «Sog'lom avlod davlat dasturi», «Alpomish» va «Barchinoy» maxsus testlari mazmunidagi sayohat (turizm) muhim ahamiyatga egadir. Shu sababdan sayr (ekskursiya) bilan bir qatorda piyoda yurish sayohati (turizm)ni ham tashkil qilish ehtiyojlari mavjuddir.

O'quv qo'llanmani tayyorlashda Samarqand, Farg'ona, Jizzax oliy o'quv yurtlaridagi jismoniy tarbiya fakultetlari (1967–1995-yy.),